

References

1. Batsevych F.S. Slovnyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii / F.S. Batsevych. – K.: Dovira, 2007. – 205s. – (Slovnky Ukrainy).
2. Vashchenko H. Vykhovnyi ideal / H. Vashchenko – Poltava: Red. haz. “Poltavskiy visnyk”, 1994. – 191 s.
3. Dzhordzh Pyter Merdok. Sotsyalnaia struktura / Per. s anhl. A.V.Korotaeva. – M.: OHY, 2003. – 606 s. – (Antropolohyia/Folklor)
4. Drozd V.F. Kros-kulturne navchannia uchniv-bilinhviv ukrainskoi movy. Monohrafiia. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2011. – 456s.
5. Kalisetska I.V. Teoretychni pytannia kros-kulturnoi adaptatsii / I.V. Kalisetska // Zbirnyk naukovykh prats. NPU imeni M.P. Drahomanova, Vypusk 12. – 2001. – S. 16-23.
6. Kon Y.S. Rebenok y obshchestvo: (Ystoryko-ethnografycheskaia perspektyva). M., Hlavnaia redaktsiia vostochnoi lyteratury yzdatelstva “Nauka”, 1988. – 270s.
7. Kontsepsiia hromadianskoho vykhovannia osobystosti v umovakh rozvytku ukrainskoi derzhavnosti: Proekt / nauk.tvorch.kolektyv: O. Sukhomlynska (nauk.keriv.) ta in. // Shliakh osvity. – 2000. – № 3 – S. 7-13
8. Kros-kulturnaia psykholohyia. Yssledovanyia y pryomeneniia / Dzhon V. Berry, Aip Kh. Purtynha, Marshall Kh. Syhall, Per R. Dasen; [per. s anhl. N.Y. Bondar]. – Kharkov: Yzd-vo Humanytarnyii tsentr, 2007. – 560 s.
9. M. Myd. Kultura y myr detstva: yzbr. pryzv. / M. Myd. – M.: Nauka, 1988. – 429s.
10. Novi pidkhody do istoriopysannia / za red. Pitera Berka: per.z anhl. – K.: Nika-Tsentr, 2013. – 368s. – (seriia “Idei ta Istorii”; Vyp. 5)
11. Ukrainska pedahohika v personaliiakh: u 2 kn. Kn.1: Navch. posibnyk / Za red. O.S. Sukhomlynskoi. – Lybid, 2005. – 624s.
12. F. Aryes Rebenok y semeinaia zhyzn pro Starom poriadke / F. Aryes; [per. s frants. Ya.Iu. Startseva pry uchastyi V.A. Babyntseva]. – Ekaterynburh: Yzd-vo Ural. un-ta, 1999. – 416 s.
13. Fediaieva V.L. Sotsyolohycheskyi podkhod v ystoryko-pedahohycheskykh yssledovaniakh // Modernyzatsyonnyie protsessy v rossiiskom y zarubezhnom obrazovannyi KhVIII – nachala KhKhI veka: sbornyk nauchnyikh trudov Vserossiiskoi nauchno-praktycheskoi konferentsyy – KhKhKh sessyy Nauchnoho soveta po problemam ystoryi obrazovaniia y pedahohycheskoi nauky Rossiiskoi akademyy obrazovaniia Pod red. M.V.Bohuslavskoho y dr. – SPb.: SPb APPO, 2014. – S.124-129.
14. Merriam-Websters Collegiate Dictionary.- Eleventh ed., 2003. – 1623 r.
15. Murdock, G. P.; White, Douglas R (1969). Standard Cross-Cultural Sample // Ethnology 8 (4): 329-69.

Одержано статтю: 14.05.2019

Прийнято до друку: 28.05.2019

УДК 371.134.42

DOI: 10.15330/esu.16.45-55

Жанна Шевченко,

викладач, Національний університет
“Львівська політехніка” (м. Львів, Україна)

Zhanna Shevchenko,

lecturer at Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine)

val_benera@ukr.net

СУПЕРВІЗІЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПОЛЬЩІ

SUPERVISIY OF PRACTICAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS IN POLAND

За результатами дослідження простежено тенденції супервізії (супроводу) щодо практичної підготовки соціальних працівників у Польщі: відповідність загальноєвропейській спрямованості до ранньої спеціальної підготовки всіх фахівців соціальної сфери; двосторонній зв'язок між розвитком наукової школи соціальної роботи та системою професійної підготовки; підготовка соціального працівника в навчальних

зкладах церкви; децентралізація управління професійною підготовкою; швидке реагування системи на зміни соціального характеру, запиту регіонального ринку праці.

За результатами дослідження виявлено, що супервізія (нагляд) у теорії та на практиці підготовки соціальних працівників у Польщі має свою специфіку, потребує спеціального вивчення та прогнозує можливості впровадження позитивного досвіду супроводу практичного навчання через досвід у професійну підготовку соціальних працівників в Україні.

Ключові слова: практична підготовка, супервізія, практичне навчання, соціальний супровід.

The author examines the practical significance of Polish experience in the field of higher education and science development, the latest trends in the practical training of social workers in the Polish higher education school, the experience of ways to update it in the European educational space, and the theoretical approaches to the implementation of models of practical training of social workers in the Polish higher education school.

It has been investigated that along with the European models of supervision in Poland, the following models are used: the model of the observer (PIK-i from Sopot) and the model of periodic cooperation between (Louisa Venn Kessela oraz Dinne Hoon). In particular, the surveillance model (PIK and Sopot) works in practice (Model superwizji sopockiego PIK-u sprawdza się w praktyce).

The researcher notes that the goal of supervision in education, defined in the standard of Poland, is multidimensional. The orientations of social workers are directed to supervisory support: "focusing on oneself" and their own needs, "thinking about others" and combining supervision with the possibilities of effective help to clients. The main goal of supervision in the education of Poland is to improve the quality of work through training and counseling, strengthening social assistance workers and integration institutions in the field of working with a person, family, group and local community.

The results of the study traced the tendencies of supervision (support) regarding the practical training of social workers in Poland: the relevance of the European-wide orientation to the early special training of all professionals in the social sphere; a two-way link between the development of the scientific school of social work and the system of vocational training; preparation of a social worker in educational institutions of the church; decentralization of professional training management; rapid response of the system to changes in the social nature, requests of the regional labor market.

According to the results of the study, it has been found that supervision (supervision) in the theory and practice of training social workers in Poland has its own specificity, requires special study and forecasts the possibility of introducing a positive experience of supporting practical training through the experience in vocational training of social workers in Ukraine.

Key words: practical training, supervision, practical training, social support.

Постановка проблеми. У процесі дослідження практичної підготовки польських соціальних працівників у теорії та на практиці виявлено цінний досвід супервізії соціальної роботи в інтегративному застосуванні європейських практик та національних напрацювань. Досліджено, що використання терміну “супровід” продиктована необхідністю додатково підкреслити самостійність суб’єкта в прийнятті рішення [1, с. 70–71]. З’ясуємо насамперед ключове поняття “супровід” у тлумачних словниках, яке визначають у новому тлумачному словнику української мови супровід – це те, що “супроводить яку-небудь дію, явище ... товариство, оточення, група людей, яка супроводжує когось” [2, с. 457]. Учені стверджують, що термін “супровід” може бути розкритий через “забезпечення умов для прийняття суб’єктом рішення”, однак лексично це більш жорстка форма, яка підкреслює

пріоритет особистості “як того, хто забезпечує”; те ж саме “допомога” (В. Зінченко). Супровід розвитку є певною альтернативою методу розвитку, який “спрямовується”. Виникнення методу супроводу як необхідної складової освіти продиктоване низкою обставин: загальною гуманістичною концепцією освіти; орієнтацією на розвиток особистості і суспільства як самоцінності освіти; опорою на внутрішній потенціал розвитку будь-якої системи; усвідомленням нової сутності методів індивідуалізації і диференціації у освіті як таких, що обстоюють право особистості на вибір найбільш доцільного шляху розвитку [3, с. 73–74; 4]. Основні принципи супроводу: відповідальність суб’єкта за вибір рішення (той, хто супроводжує, має тільки дорадчі права); пріоритет інтересів того, кого супроводжують; безперервність супроводу. Отже, супервізію, керівництво, нагляд розглядатимемо як адміністративний і навчальний процес, який широко використовується у соціальних закладах, щоб допомогти соціальним працівникам / студентам спеціальності “Соціальна робота” далі розвинути і вдосконалити свої професійні вміння та навички, підвищити моральний дух персоналу і надати гарантії якості соціальних послуг клієнтам [3, с. 137]. З іншої сторони супервізія (нагляд) – це метод управління організацією шляхом підвищення ефективності практичної підготовки соціальних працівників у досягненні цілей організації за допомогою процесу постійних консультацій між викладачем і майбутніми фахівцями соціальної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджено, що освітній зміст соціального супроводу більш адекватно відображається в двох підходах до його визначення як науково-педагогічної технології, спрямованої на вирішення проблем, пов’язаних із засвоєнням морально-етичних норм, розвитком професійної компетентності, виробленням життєвої стратегії й вибором професії. У сфері освіти він розвиває розуміння ситуацій, з якими студенти зіштовхуються у своєму щоденному досвіді, надає їм інструменти та навички для прийняття рефлексивного ставлення до своєї професії. У сфері професійного розвитку нагляд включає допомогу в розвитку критичного та автономного мислення, розвиває здатність досліджувати, планувати, реалізовувати та оцінювати інтервенції. Законодавча база для здійснення супервізії в польській системі соціальної допомоги визначається законом, зокрема “Законом про соціальну допомогу” (2013 р.) (відповідно до ст. 119). Досвід інших країн у сфері нагляду за соціальною роботою, правові та теоретичні рамки, встановлені в країнах із більшим, ніж польський, досвідом, стандарти міжнародних організацій та детальні правила в інших країнах є важливим контекстом для побудови польської моделі. Подальше міжнародне співробітництво та обмін досвідом є умовами для вдосконалення моделі та адаптації її до мінливих потреб та соціально-культурних умов.

Встановлено, що у зарубіжних трактуваннях учених та в практиці соціальної роботи, зокрема у Польщі, термін “супервізія” трактується як нагляд. Процес академічної освіти і професіоналізації соціальної роботи охоплює низку галузей науки. Незважаючи на різноманітність моделей навчання та ліцензування, нагляд відіграє важливу роль у вихованні та розвитку професійних навичок соціальних працівників [5; 6; 7]. У наукових джерелах виявлено, що вагомим внеском періоду *інтеграції та інтенсифікації* практичної підготовки соціальних працівників у вищій школі Польщі відповідно до національних соціальних запитів та світових тенденцій у практичну підготовку польських соціальних працівників до майбутньої професії стала серія праць авторів із різних країн світу, в тому числі й Польщі. Автори були одноставні в ідеї, яку Європейський Союз пропагував протягом багатьох років, щоб

показати належні практики та орієнтири за кордоном у вирішенні соціальної політики, включаючи соціальну роботу.

Зокрема, польськими вченими у праці “Супервізія соціальної праці” (“Superwizja Pracy Socjalnej” / Pod redakcją Mirosława Grewińskiego i Bohdana Skrzypczaka) пропагований міжнародний досвід соціальної роботи: стандарти соціального контролю роботи в Сполучених Штатах Америки (В. Дурановський), стандарти нагляду в соціальній роботі у Франції (К. Галета), стандарти соціального контролю роботи в Великобританії (Я. Кжастек), навчання і контроль соціальних працівників у Португалії (Х. Піс), нагляд в галузі соціальної роботи в Італії (У. Амброджо), рефлексія на громадський контроль роботи в Німеччині (Й. Вілер), організація соціальної роботи в Україні (Г. Карагодін, О. Байбарова), нагляд в галузі соціальної роботи у Європейському Союзі сучасні тенденції та освіти процес (Х. Піс) та ін. [6, 136 с.]. Досліджено, що польські вчені та практики низку праць присвятили “Супервізії соціальної роботи на практиці”: нагляду за напрямами соціальної роботи (А. Волох), наглядовому менеджменту (М. Шишка), реалізації супервізійного процесу (Б. Бабська, М. Поплонська-Ковальська), наглядовому контракту (Б. Бабська) тощо. Пропонована авторами стандартів модель нагляду соціальної роботи, які детально викладені в третій частині, була розроблена в ході численних зустрічей і дискусій. Охарактеризовано сам стандарт та підкреслено важливість освіти та нагляду, вказано на специфіку різних сфер соціальної роботи в контексті управління соціальним наглядом [6, с. 255–426]. Отже, зауважимо, що метою статті є охарактеризувати еволюцію розвитку супервізії, що продемонстрована наступним чином: супровід і нагляд – від теорії до практики, від ідеї до дії, із закордонного досвіду в національний досвід, накопичений в країні зі знань і досвіду фахівців-практиків, які здійснюють контроль на місцевому рівні в Польщі. Такий тандем зіткнення зарубіжних та польських рефлексій, а також теоретичних та визначальних аспектів із практикою супервізії сприяють тому, що контроль входить у русло польської соціальної допомоги як важливий шлях підтримки професіоналізації соціальних працівників.

Виклад основного матеріалу. Із погляду навчання супервізія спрямована на те, щоб допомогти студентові краще зрозуміти філософію соціальної роботи та політику агенції, покращити самоусвідомлення, знати ресурси агенції та громади, встановлювати пріоритети своєї діяльності та вдосконалювати знання, вміння та навички. Студенти працюють під керівництвом супервізора згідно з моделлю наставництва. *Навчальну супервізію* (орієнтовану на фахові питання) необхідно відрізнити від адміністративного керівництва (орієнтованого на політику агенції та відповідальність перед громадськістю) [3 с. 136–138].

Зарубіжні вчені відзначають, що соціальна робота стала однією з пріоритетних тем у Європі [5; 6; 7]. Дослідження, проведене на замовлення Генеральної ради з питань соціального захисту і Центру догляду та розвитку Ш. Хусейн (Hussein, 2011). За результатами проведених досліджень у 22 країнах Європи основними завданнями і напрямками діяльності соціальних працівників визначено: оцінку потреб окремих осіб і сімей, співпрацю між фахівцями різних установ, забезпечення підтримки та управління ризиками, а також консультування. Як свідчать результати дослідження (Hussein, 2011), напрями діяльності соціального працівника, такі, як: нагляд і практична освіта, соціальний розвиток займають + 50 % значимості та знаходяться у рейтингу показників на 11-ій та 12-ій позиціях. Така тенденція щодо значимості ролей соціального працівника у європейському вимірі є лише задовільною. Поряд із

тим, цікавим відкриттям для вчених є зростаючий інтерес до професії соціального працівника в Європі, швидше за все, в результаті реформ вищої освіти, викликаних Болонським процесом.

У сфері регулювання серед 22 держав-членів ЄС, охоплених дослідженням, у 12-ти з них соціальна робота вважається регульованою професією відповідно до ст. 3.1 (а) Директиви Європейського Союзу (2005/36/ЄС) (набула чинності у жовтні 2007 р.). У п'яти з десяти країн, де ця професія не регламентована, існують форми освіти і підготовки у сфері соціальної роботи та норми, що сприяють відбору професії соціального працівника (Hussein, 2011). Разом із тим, нагляд у соціальній роботі Європи має концептуальні та структурні особливості. Нагляд не має однієї однозначної теорії. Навчання здійснюється за різними методами і засноване на різних теоретичних засадах. У первинних дослідженнях із навчання нагляду соціальної роботи в Європі (Geissler-Piltz and van Hees, 2010; Hees, 2011) було зроблено опис трьох концепцій нагляду (Рис. 1). [3, с. 11–117]. Дослідження, проведені в Європі, продемонстрували різницю між цілями практичного навчання та наглядовими цілями. Майже скрізь (окрім Бельгії та Нідерландів) цілі практичного навчання формулюються з точки зору ключових показників ефективності, а не компетенцій, які можуть бути розроблені та перевірені керівниками та студентами (Agten, 2007). Як свідчать наукові джерела, більшість дискусій польських і зарубіжних учених та практиків про наглядову освіту зосереджується переважно на методологічних підходах, на стилях і способах нагляду. Проте в емпіричній роботі існують прогалини щодо питань, пов'язаних із результатами та оцінкою процесу нагляду, а також теорією та практикою, пов'язаними з наглядовими компетенціями (van Hees та Geissler-Piltz, 2010; van Hees, 2011). Особливістю організації нагляду в польській освіті є те, що моделі супервізії належать до різних способів розуміння самого процесу з точки зору структури та теоретичної бази, специфіки та режиму, кількості суб'єктів, які беруть участь у ньому. *Навчальний нагляд* може здійснюватися на індивідуальному або груповому рівні. Упровадження супервізії соціальної роботи у підготовці соціальних працівників у вищій школі Польщі, на думку професорсько-викладацького складу профільних кафедр, сприяє підвищенню якості соціальної освіти, удосконаленню процесу навчання, більш комфортній і результативній соціалізації студентів, підготовці конкурентоспроможного випускника, здатного успішно самореалізовуватися та навчатися протягом усього життя.

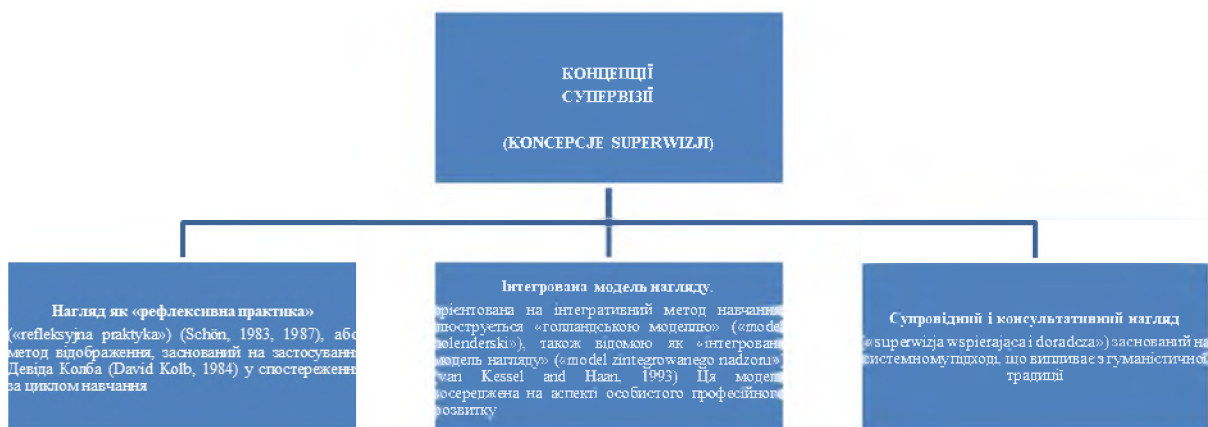

Рис. 1. Концепції супервізії в Європі [складено за Geissler-Piltz and van Hees, 2010; van Hees, 2011].

Досліджено, що різні концепції призводять до прийняття різних *моделей освітнього нагляду*. У своєму порівняльному дослідженні van Hees (2011) виділяє чотири моделі, що реалізуються в європейських закладах вищої освіти (Схема 1).

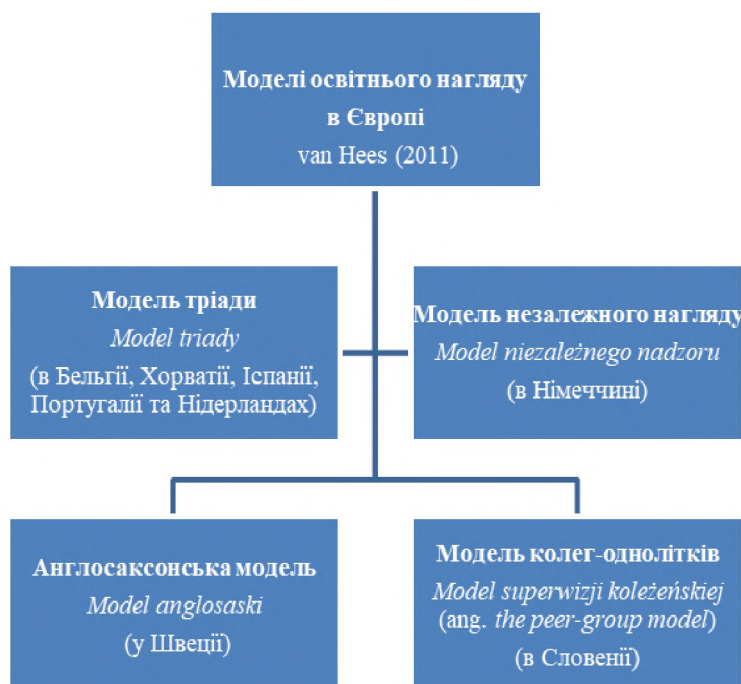

Схема 1. Моделі освітнього нагляду, що реалізуються в європейських вищих навчальних закладах (Hees, 2011) [3, с. 116–120].

Зауважимо, що у застосуванні супервізії в освіті Польщі враховуються національні інтелектуальні досягнення в науковій і практичній соціальній сфері, що впливають із 25-річного досвіду трансформації та динамічного розвитку та європейські традиції. Для того, щоб правильно оцінити, які розробки соціальної роботи, соціальної допомоги ефективні в Польщі, ми маємо враховувати точки відліку в інших країнах, які працюють в різних моделях соціальної політики. Показ міжнародного досвіду впровадження соціальної роботи є додатковим інтелектуальним “навантаженням”, що розширює наші знання про соціальні рішення в інших державах задля загального добробуту людей [5, с. 6].

Досліджено, що поряд із зазначеними європейськими моделями супервізії у Польщі практикуються такі моделі: *модель нагляду* (PIK-и від Sopot) та *модель періодичної співпраці* між (Louisa Venn Kessela oraz Dinne Hoon). Так, *модель нагляду* (PIK-и від Sopot) працює на практиці (Model superwizji sopotckiego PIK-u sprawdza się w praktyce). Для прикладу, *модель періодичної співпраці* між (L. Venn Kessela oraz Dinne Hoon) була збагачена ідеями О’Доногуе (O’Donoghue) з ключовими питаннями для полегшення процесу нагляду. Ця модель є найбільш корисною в нагляді, який має освітню функцію і тому повинен використовуватися в нагляді за соціальною роботою, в якій освіта повинна бути домінуючим елементом. Модель складається з трьох стадій: (1) шлях пізнання (droga rozrania), (2) шлях вибору (drogę wybierania) і (3) шлях дій (droga działania) та полягає у покроковому професійному зростанні *супервізора із супервайзером* від мотивування через шлях пізнання за способом дії та визначенням процедури діяльності. Ця модель є найбільш корисною в нагляді, який має освітню функцію, і тому повинна

використовуватися в нагляді за соціальною роботою з освітнім домінуючим елементом [3, с. 116–120]. Позитивним аспектом професійної реальності для польського соціального працівника є постійний розвиток стандартів соціальних послуг та стандартів освіти соціальної роботи з урахуванням міжнародних вимог щодо формування компетенцій фахівців соціальної роботи. Так, модель стандарту супервізії соціальної роботи у Польщі була розроблена в рамках системного проекту “Підвищення професійної кваліфікації працівників соціальної допомоги та соціальної інтеграції”, (Działanie 1.2 PO KL) на прохання MPiPS і CRZL, яка співфінансується з Європейського соціального фонду. Концепцію стандарту нагляду було розроблено командою експертів Центру місцевої підтримки CAL та ВШО у Варшаві [6, с. 328–344].

Польські вчені М. Гравінський та Б. Скшипчак одностайні в ідеї, яку Європейський Союз пропагував протягом багатьох років, щоб показати належні практики та орієнтири за кордоном у вирішенні широкої соціальної політики, включаючи соціальну роботу. Встановлено, що нагляд за соціальною роботою є одним із найважливіших викликів, що стоять перед системою соціального забезпечення в Польщі, зазначає А. Неспорек. Це як теоретична, так і практична проблема. Це стосується як вибору концепції, так і моделі нагляду, а також практичних принципів її реалізації [6, с. 147].

Досліджено, що у Республіці Польща, безсумнівно, є певні досягнення щодо спостереження і нагляду соціальної роботи. Учені та практики досліджують та пропагують: створення стандартної польської школи нагляду за соціальною роботою (Д. Травковська), нагляд за соціальною роботою в установах соціального забезпечення та соціальної інтеграції (А. Ніеспорек), нагляд за оцінкою соціальних працівників (А. Карвацький), досвід управління наглядом на соціальній роботі на прикладі MOPS у Катовіцах (М. Сосновський), наглядовий досвід, заснований на діяльності Центру підтримки місцевих активів CAL (Centrum Wspierania Aktywności) (М. Маковецька), належну практику супервізії в Польщі (Д. Яворська Матус) та ін. [7; 6, с. 125–254]. Отже, різнопланово представлено національний досвід стану польської школи з нагляду за соціальною роботою, котрий є корисним для практичної підготовки соціальних працівників.

Багатоміриність соціальної роботи, різноманітність полів діяльності та професійне розмаїття ролей, що виконуються співробітниками організаційних одиниць соціальної допомоги, сприяють прийняттю загальної моделі теоретичного курсу процесу нагляду. Д. Травковська із Сілезького університету, розглядаючи проблему найважливіших змін, що відбулися у соціальному забезпеченні та соціальній роботі Польщі в 1990 – 2013 роках, акцентує увагу на трьох питаннях: по-перше, на *джерелах*, які динамізують процес розвитку системи соціальної роботи в Польщі; по-друге, на *кондиціонуванні* цього процесу; по-третє, на деяких ще його *наслідках*, що спостерігаються дослідниками і досвідченими практиками [6, с. 125].

У польській системі соціальної освіти нормативно врегульовано питання супервізійного зв'язку або відносин між керівником та наглядовою особою, котрі ґрунтуються на наглядовому альянсі за договорі (контракті). Ці відносини повинні характеризувати: співробітництво, взаємна довіра, турбота [3, с. 138]. Супервізійний альянс регулює відносини, в яких керівник надає підтримку та ставить вимоги, що дає можливість навчатися.

Досліджено, що вчені визначають два джерела, що стимулюють розвиток нагляду за соціальною роботою та динамізують розвиток соціальних інституцій в Польщі: систему освіти і сферу практики (Схема 2).

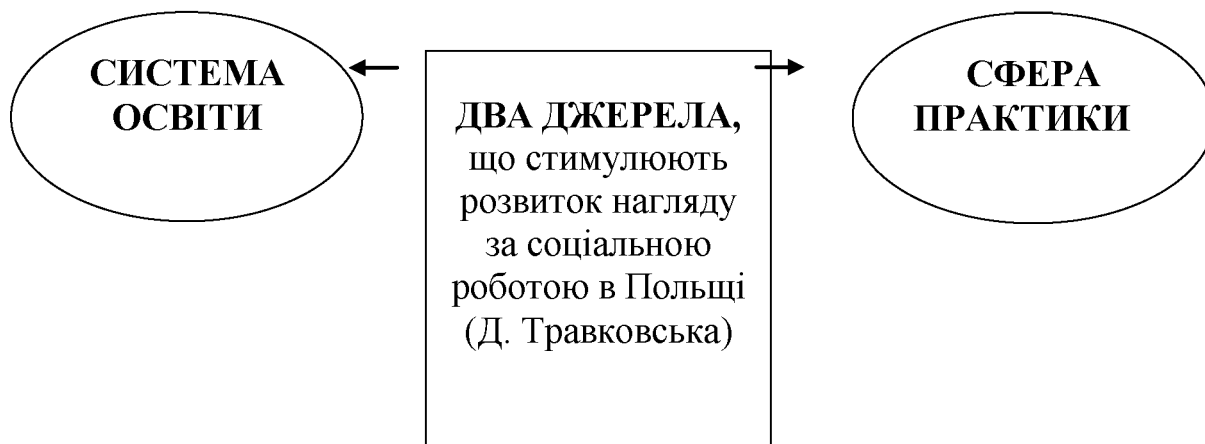

Схема 2. Джерела стимулювання розвитку нагляду соціальної роботи в Польщі

Досліджено, що мета супервізії в освіті, визначена у стандарті Польщі, багатовимірна. Орієнтації соціальних працівників – спрямовані на проходження наглядової підтримки: “зосереджуючись на собі” та власних потребах, “думаючи про інших” і поєднуючи нагляд з можливостями ефективної допомоги клієнтам [3, с. 123]. Основною метою супервізії в освіті Польщі є підвищення якості роботи через навчання та консультування, зміцнення працівників соціальної допомоги та інтеграційних інституцій у сфері роботи з особою, сім’єю, групою та місцевою громадою. Серед функцій супервізії в практичній підготовці соціальних працівників виокремлюємо: *освітню функцію* за соціальною роботою та визначаємо виховну роль у відповідальності за формування супервізора за допомогою підтримки у засвоєнні теоретичних знань у практиці соціальної роботи, а також у практичній діяльності, спрямованій на підтримку суб’єктів, що знаходяться під загрозою соціальної ізоляції. Освітня функція нагляду за діяльністю супервізорів та супервізіантів повинна здійснюватися з точки зору навчання упродовж життя (Life Long Learning) та поваги до прав та потреб людей. Запропонована модель позиціонується між мінімальним стандартом та високим рівнем наглядових послуг, у тому числі професійної підготовки та професійного розвитку майбутніх фахівців та дотримання етичних стандартів супервізії. Як зазначає М. Сосновський, освітній нагляд головним чином служить професійному розвитку соціальних працівників та допомагає у вирішенні професійних проблем. Визначено, що супервізія (нагляд) у соціальній роботі в Європі, як і в Польщі, має концептуальні та структурні особливості. Спостереження зазвичай називають процесом навчання, враховуючи досвід для розвитку навичок та компетенцій студентів у всіх аспектах професійного навчання. Аналіз джерел дослідження дозволяє відзначити корисність і цілеспрямованість нагляду як надійного засобу для майбутніх соціальних працівників щодо роздумів про мотивацію, суб’єктивну оцінку та утвердження поглядів, що є основою для інтеграції наукових знань і практичної діяльності. Однак не існує спільного розуміння поняття наглядової освіти та проектування, організації та включення досвіду нагляду у навчальні плани польських вишів [5; 6; 7].

У сфері вищої освіти від студентів слід очікувати систематичного вивчення та використання методів нагляду роботи у конкретному випадку. Суть розуміння – це зв'язок між новими ідеями та попередніми знаннями студента. Це нове розуміння будується на індивідуальній основі (Biggs, 1987). Ученими та практиками досліджуються та впроваджуються апробовані європейські моделі наглядного процесу у польській вищій школі. Процес нагляду за соціальною роботою спрямований на професійний та особистісний розвиток працівників установ соціальної допомоги та інтеграції, зокрема соціальних працівників. Цьому слугує аналіз проблем, що виникають, спільно з керівником, визначення їх причин і пошук шляхів їх вирішення. Завдяки спостереженню створюється тло, що відображає власну практику і емоції, що супроводжують її.

Найважливішим аспектом є *процес практичного навчання майбутніх соціальних працівників*. Згідно з теорією Д. Колба, цей процес складається з чотирьох етапів, що утворюють замкнутий цикл, в якому *індивідуальний досвід і аналіз одиниць* відіграють ключову роль (Схема 3).

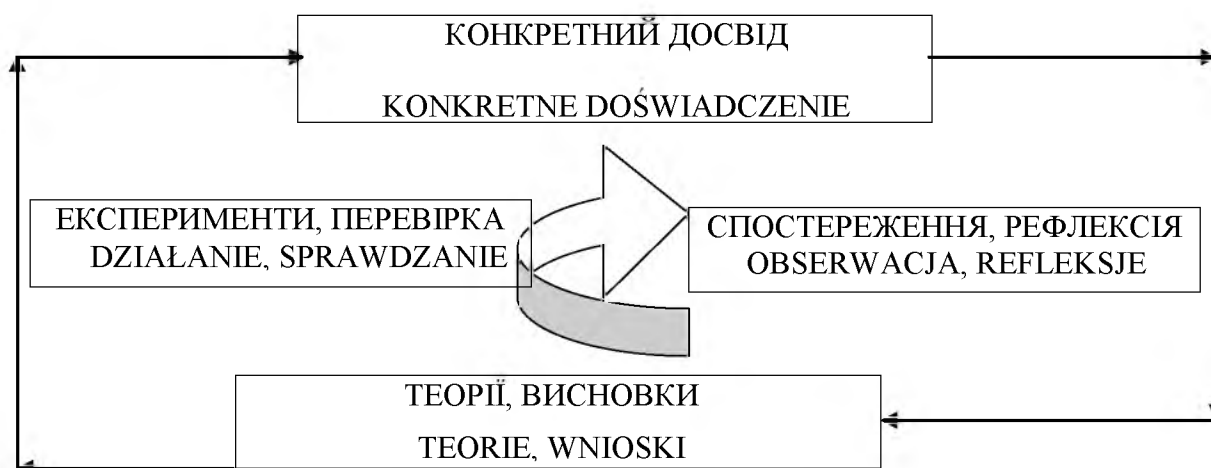

Схема 3. Цикл практичного навчання через досвід Д.Колба (wg. D. Kolba) [Джерело: 6; M. Łaguna, Szkolenia. Jak je prowadzić, by, Gdańsk 2004, str. 40].

Першим етапом циклу навчання є *конкретний досвід* (konkretne doświadczenie), який відбувається тут і зараз. Другий етап, який називається *рефлексивним спостереженням* (refleksyjna obserwacja), передбачає збір даних, спостереження та відображення. Аналіз приводить до третього етапу – *абстрактної концептуалізації* (abstrakcyjna konceptualizacja), в рамках якого виводяться висновки з досвіду, який зробив студент. Створюються узагальнення і деякі власні теорії, що інтегрують спостереження в єдине ціле. Розпочинається процес ідентифікації того, що учасник дізнався з певного досвіду. Четвертий етап – коли студент змінює свою поведінку. Вона називається вивченням експериментів і тестуванням нових знань і навичок шляхом впровадження в практику і включення існуючого досвіду поведінки в галузі для вирішення проблем і прийняття рішень. Це закриває один цикл, таким чином починаючи черговий послідовний цикл [6].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Складовими науково-педагогічного супроводу у польській вищій школі є процеси психологічної та соціально-педагогічної підтримки, допомоги з боку “супроводжуючих” викладачів, наставників, консультантів, супервізорів. Соціально-педагогічну підтримку можна представити-

ти як систему спільних дій викладачів і студентів, спрямованих на визначення інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), що заважають їм самостійно досягти бажаних результатів у професійній діяльності, самоактуалізуватися. За результатами дослідження простежено тенденції науково-методичного супроводу кафедр соціальної роботи щодо практичної підготовки соціальних працівників у Польщі : відповідність загальноєвропейській спрямованості до ранньої спеціальної підготовки всіх фахівців соціальної сфери; двосторонній зв'язок між розвитком наукової школи соціальної роботи та системою професійної підготовки; підготовка соціального працівника в навчальних закладах церкви; децентралізація управління професійною підготовкою; швидке реагування системи на зміни соціального характеру, запити регіонального ринку праці. Отже, структурно-системний аналіз джерельної бази наукового дослідження дозволив виявити, що супервізія (нагляд) у теорії та на практиці підготовки соціальних працівників у Польщі має свою специфіку, потребує спеціального вивчення та прогнозує можливості впровадження позитивного досвіду у професійну підготовку соціальних працівників в Україні.

Література

1. Бенера В. Є. Науково-методичний супровід студентів на педагогічній практиці з використання портфоліо. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2018. № 9. С. 70–80.
2. Тлумачний словник української мови / укл. Ковальова Т. В., Коврига Л. П. Харків : Синтекс, 2005. 672 с.
3. Соціальна робота у Республіці Польща: навчально-методичний посібник / авт.-упор. В. Є. Бенера, Ж. М. Шевченко. Кременець: КОГПА, 2019. 248 с.
4. Шевченко Ж. М. Соціальна освіта і соціальна робота у Польщі: програма варіативної навчальної дисципліни для студентів спеціальності “Соціальна робота”. Кременець: ВЦ КОГПА, 2018. 30 с.
5. Przedsiębiorczość społeczna a praca socjalna. Nowa Praca Socjalna. Autorzy: Tomasz Barszczewski, Wojciech Duranowski, Magdalena Omen, Olga Pankiv, Agnieszka Rymśa. Przedsiębiorczość społeczna a praca socjalna / Pedakcja naukowa: Olga Pankiv, Wojciech Duranowski. Warszawa, 2014. 200 p.
6. Superwizja Pracy Socjalnej / Pod redakcją Mirosława Grewińskiego i Bohdana Skrzypczaka. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiego Funduszu Społecznego. Warszawa, 2013. 426 p.
7. Współczesne tendencje w pomocy społecznej i pracy socjalnej. Praca zbiorowa pod redakcją Mirosława Grewińskiego i Jerzego Krzyszkowskiego. Publikacja przeznaczona jest do bezpłatnej dystrybucji. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego. 2011. 126 p.

References

1. Benera V. Ye. Naukovo-metodychni suprovid studentiv na pedahohichnii praktysi z vykorystannia portfolio. *Naukovyi visnyk Kremenetskoï oblasnoi humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka. Seriiia: Pedahohika*. Kremenets : VTs KOHPA im. Tarasa Shevchenka, 2018. № 9. S. 70–80.
2. Tlumachnyi slovnyk ukraïnskoi movy / ukl. Kovalova T. V., Kovryha L. P. Kharkiv : Synteks, 2005. 672 s.
3. Sotsialna robota u Respublitsi Polshcha: navchalno-metodychni posibnyk / avt.-upor. V. Ye. Benera, Zh. M. Shevchenko. Kremenets: KOHPA, 2019. 248 s.
4. Shevchenko Zh. M. Sotsialna osvita i sotsialna robota u Polshchi: prohrama variatyvnoi navchalnoi dystsypliny dlia studentiv spetsialnosti “Sotsialna robota”. Kremenets: VTs KOHPA, 2018. 30 s.
5. Przedsiębiorczość społeczna a praca socjalna. Nowa Praca Socjalna. Autorzy: Tomasz Barszczewski, Wojciech Duranowski, Magdalena Omen, Olga Pankiv, Agnieszka Rymśa. Rzedsiębiorczość społeczna a praca socjalna / Redakcja naukowa: Olga Pankiv, Wojciech Duranowski. Warszawa, 2014. 200 r.

6. Superwizja Pracy Socjalnej / Pod redakcją Mirosława Grewińskiego i Bohdana Skrzypczaka. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiego Funduszu Społecznego. Warszawa, 2013. 426 r.
7. Współczesne tendencje w pomocy społecznej i pracy socjalnej. Praca zbiorowa pod redakcją Mirosława Grewińskiego i Jerzego Krzyszkowskiego. Publikacja przeznaczona jest do bezpłatnej dystrybucji.. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego. 2011. 126 r.

Одержано статтю: 15.08.2019

Прийнято до друку: 29.08.2019